

ВІДГУКУЮЧИСЬ НА ПОТРЕБИ ПРАКТИКИ

Потреби судової практики у наш час дають процесуальній науці унікальну можливість створення методологічної основи необхідних суспільству реформ, виходу на нові рівні наукових досліджень. Це, певна річ, не означає, що перед сучасною доктриною стоїть завдання вивчення тільки проблем, викликаних сьогоdnішнім станом судової влади. Новий погляд на судовий захист і судочинство в цілому можливий і через продовження досліджень тієї проблематики, котра вже була окреслена вченими-процесуалістами, проте так і не отримала свого остаточного розв'язання.

Цю тезу підкріплює і ознайомлення з опублікованою недавно видавництвом «Юридична книга» індивідуальною монографією Тимченка Г.П. «Теоретичні проблеми та практика реалізації принципів судочинства в Україні»*. Враховуючи дискусійність, котра властива науці, дозволю собі висловити деякі міркування і зауваження стосовно прочитаного.

Але спочатку про загальне враження. Передусім – наявність власного, авторського стилю викладу матеріалу. Я спеціально звертаю на це увагу, оскільки результати наукових досліджень мають знайти відгук і бути інтересними не тільки фахівцям вузького профілю, але й повинні бути зрозумілими і доступними такому читачеві, котрий робить перші кроки у вивченні судочинства, але при цьому і цікавиться фундаментальними дослідженнями в цій галузі. З огляду на це можна сказати, що монографія Г.П. Тимченка орієнтована на широке коло читачів, вона корисна однаковою мірою і для теоретичного вивчення, і для врахування у законотворчій діяльності.

Але доступність викладу – це не єдине авторське надбання. Самий підход Г.П. Тимченка до проблематики принципів є науковим за своєю суттю, він спрямований на отримання нового знання про принципи. Використовуючи накопичений процесуальною наукою досвід вивчення цієї проблематики, автор пропонує своє широке трактування принципів судочинства через формулювання їхніх ознак, звернення до питань класифікації, системи і складу таких принципів. При цьому авторові не можна відмовити у переконливості аргументації. Перша частина дослідження, таким чином, і спрямована на побудову фундаменту власної концепції. Нагадаю ще раз її елементи: поняття «принципи судочинства», їх класифікація, проблеми системи і складу принципів.

Я свідомо у даному випадку уникаю цитування роботи Г.П. Тимченка. Гадаю, в цьому немає великої потреби, кожний читач зможе сам крок за кроком простежити за думкою автора. Для мене важливіше авторська логіка у пізнанні принципів. А вона приводить у другому розділі до історико-теоретичного погляду на вітчизняне судочинство, самобутнє за своїм характером. Найцікавіший зріз дослідження – від витоків кожного принципу (торкаючись при цьому і загальних

© ГЕТМАНЦЕВ Олександр Валентинович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правосуддя Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича

* Тимченко Г.П. Теоретичні проблеми та практика реалізації принципів судочинства в Україні: монографія / Г. П. Тимченко. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2010. – 336 с.

питань розвитку держави і права) до їх сучасного стану, тенденцій руху науки і законодавства. Тут знову можна побачити загальну спрямованість проведеного дослідження: пізнання не етапів розвитку судочинства, а глибоке вивчення кожного принципу окремо, що дало можливість виявити своєрідність його закріплення в законодавстві і теорії на тому чи іншому відрізку часу.

Цим автор, власне, і завершив, якщо можна так висловитися, загальну частину вчення про принципи судочинства. Особлива частина монографії Г.П. Тимченка присвячена проблемам реалізації принципів на всіх стадіях судочинства. В авторському викладі вона справді особлива. В ній достатньо вдале співвідношення теоретичної складової і практики реалізації принципів судочинства, аналіз перспектив розвитку процесуального законодавства в Україні.

Міркування Г.П. Тимченка йдуть від початкових кроків процесуальної діяльності, а це – і вирішення питань розмежування судових юрисдикцій. Достатньо сказати, що, мабуть, немає другої такої проблеми, яка б стояла так гостро перед сучасними правозастосувачами. Автор демонструє своє бачення цього процесу і пропонує критерії поділу судових повноважень, а також інші механізми вирішення питань компетенції. Не обминув автор своєю увагою і процедури порушення провадження у справі. І знову можна констатувати наявність у автора конкретних пропозицій щодо вдосконалення процесуального законодавства.

Взагалі, проведене дослідження характеризує не тільки загальна концепція, але й підпорядкованість кожної стадії судового процесу у автора власній логіці, тобто в рамках всього дослідження можна виділити і концепції розвитку тієї чи іншої стадії (провадження). Наприклад, для підготовчого провадження – це причини появи в законодавстві норм щодо нього, визначення сутності сучасної підготовки справи до судового розгляду, його цілі і завдання, етапи підготовки, їх сутнісна характеристика і т. д. Це дає можливість не тільки сконструювати модель судочинства за окремо взятими напрямками, але й відтворити цілісну картину реалізації на них принципів судочинства.

Така ж методологія застосована автором і для аналізу інших судових проваджень (у першій інстанції і при перегляді судових рішень). При цьому сама площина вибраного дослідження – принципи судочинства – привела автора до висновку про необхідність комплексних змін процесуального регламенту. Приміром, при дослідженні провадження у випадку перегляду судових рішень Г.П. Тимченко пропонує: внести зміни у термінологію кодексів і виділити два самостійні розділи «Перегляд судових актів» і «Перевірка судових актів»; відмовитися від широкого трактування права на оскарження; враховувати можливі розбіжності у часі між оголошенням резолютивної частини судового рішення і виготовленням його в повному обсязі; чіткіше закріпити модель апеляції, враховуючи характер судочинства, визначити суб'єктний склад, що діє в суді касаційної інстанції, а також процедуру попереднього розгляду справи та судового розгляду; погляд на співвідношення активності суду і заінтересованих у справі осіб, повноваження суду касаційної інстанції і т. д. І це далеко не повний перелік аргументованих пропозицій стосовно вдосконалення законодавства.

Тому можна стверджувати, що в рецензованій роботі є власний погляд автора на модель судового процесу в цілому, концепція змін, які торкаються цивільного, адміністративного і господарського процесуального законодавств, дослідження в теоретичному аспекті сучасних проблем процесуальної науки. І головне – вирішення поставленого перед автором наукового завдання щодо дослідження проблем теорії і практики реалізації принципів судочинства в Україні.